

BOSHLANG‘ICH TA‘LIM FANLARINI O‘QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEHNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Turdiboyeva Durdona

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim fakulteti

Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich ta‘lim fanlarini o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari va amaliy jihatlari yoritilgan. Interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, muammoli ta‘lim, loyihaviy yondashuv hamda kompetensiyaga asoslangan ta‘limning o‘quvchi faoliyatini faollashtirishdagi o‘rni tahlil qilingan. Mazkur texnologiyalarning o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muloqot, kuzatuvchanlik va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishga qo‘shadigan hissasi ilmiy asosda bayon etilgan.

Kalit so‘zlar : boshlang‘ich ta‘lim, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, AKT.

Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi ta‘lim tizimining eng muhim pog‘onasi bo‘lib, o‘quvchilarda bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarning dastlabki poydevori aynan shu davrda shakllanadi. Ushbu jarayonning samaradorligi o‘qituvchining metodik tayyorgarligiga, darsni tashkil etish usullariga va qo‘llanilayotgan pedagogik texnologiyalarga bevosita bog‘liqdir. Bugungi kunda ta‘lim jarayonini faollashtirish, o‘quvchini faol ishtirokchi sifatida jarayonga jalb etish, uning mustaqil fikrlashi va ijodkorligini rivojlantirish zamonaviy pedagogik texnologiyalardan oqilona foydalanishni talab qiladi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, ta‘lim jarayonining interaktivlashuvi hamda o‘quvchilarning psixologik xususiyatlari boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi oldiga yangi talablarni qo‘ymoqda. Zamonaviy texnologiyalar darsni an‘anaviy tarzda o‘qitishdan farqli o‘laroq, o‘quvchini faoliyat markaziga qo‘yadi, o‘qituvchi esa rahbar, yo‘naltiruvchi va motivator vazifasini bajaradi. Bunday yondashuv bilimlarning o‘quvchi tomonidan mustaqil o‘zlashtirilishiga, o‘z fikrini ifoda etishiga, tahlil qilish va xulosa chiqarish malakalarining shakllanishiga xizmat qiladi. Ta‘lim o‘qituvchi va o‘quvchilarning hamkorlikdagi faoliyati bo‘lib, shu jarayonda shaxsning taraqqiyoti, uning ma‘lumoti va tarbiyasi ham amalga oshadi. Darslarda o‘qituvchi o‘z bilimi, ko‘nikma va malakalarini mashg‘ulotlar vositasida o‘quvchilarga yetkazadi, o‘quvchilar esa uni o‘zlashtirib borishi natijasida undan foydalanish qobiliyatiga ega bo‘ladi. Ta‘lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchilarning dars

paytidagi hamkorligi, o'quvchilarning mustaqil ishlashi, sifdan tashqari ishlar shaklida ta'lim va tarbiya masalalari hal etiladi. Ulug' donishmandlardan biri «...kelajak tashvishi bilan yashasang, farzandlaringga yaxshi bilim ber, o'qit», degan ekan. Yurtimizda ta'lim -tarbiya tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar haqiqiy ma'noda bir-ikki yillik yoki qisqa davrda samaraga erishishga qaratilgan ish emas, balki chin ma'noda bir necha yuz yillarga tatiydigan o'zgarish bo'ldi, desak xato bo'lmaydi. Bu prezidentimizning kelajagimiz, kelajak avlodimiz haqida qayg'urib, yurtimizning barcha farzandlari – mening farzandlarim, ular bizlardan ko'ra kuchli, bilimli va albatta baxtli bo'lishlari kerak, degan g'oyasi zamirida donishmandlarcha siyosat yotganini ko'rsatadi. Shu bilan birgalikda A.A. Verbitskiyning «Ta'lim jarayoni real hayotiy kontekst bilan bog'langan taqdirdagina haqiqiy o'zlashtirish yuz beradi.» degan fikrlarini ilgari surishimiz mumkin. Uning fikricha, boshlang'ich ta'limda o'yin, loyiha va interfaol metodlar o'quvchini hayotiy vaziyatlar orqali o'qitadi, bu esa bilimni mustahkamlaydi.

Interfaol metodlar boshlang'ich ta'limda eng ko'p natija beradigan yondashuvlardan biri hisoblanadi. Bu metodlar o'quvchini faol fikrlashga undaydi, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi, bilimlarni mustahkamlashni osonlashtiradi. Masalan, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Venn diagrammasi”, “INSERT”, “Baliq skeleti” kabi metodlar mavzuni keng tahlil qilish, o'quvchilarning bir-biridan o'rganishiga imkon yaratadi. Professor Sh.Amonov o'z ishlarida shunday ta'kidlaydi:»Interfaol metodlar boshlang'ich ta'limda o'quvchini darsning faol ishtirokchisiga aylantiradi va bilimlarni mustahkam o'zlashtirishga xizmat qiladi.» Interfaol metodlar yordamida tashkil etilgan dars o'quvchi uchun qiziqarli kechadi, chunki u jarayonda passiv tinglovchi emas, balki bilish faoliyatining to'laqonli ishtirokchisiga aylanadi. Natijada o'quvchilarning nutq madaniyati, fikrlash tezligi va tahlil qilish malakalari rivojlanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'lim sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari vizual materiallarni oson qabul qiladi, shu sababli interaktiv doska, taqdimotlar, videodarslar, animatsiyalar, elektron darsliklar mavzuni anglashni yengillashtiradi. AKT vositalari darsni jonlantiradi, murakkab tushunchalarni sodda va aniq ko'rinishda tushuntirishga imkon beradi. Masalan, matematika fanida geometrik shakllarning 3D modeli yoki tabiatshunoslik fanida real jarayonlar aks ettirilgan videolar o'quvchilarning tasavvurini kengaytiradi. Onlayn testlar, virtual mashqlar baholash jarayonini tezlashtiradi va aniq natija beradi. AKTning qo'llanishi dars vaqtini tejaydi, o'quvchini mustaqil izlanishga yo'naltiradi va ta'limni shaxsiylashtirish imkonini yaratadi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi o'quvchini fikrlashga majbur qiladi. Bu yondashuvda o'quvchiga tayyor bilim berilmaydi, balki muammo qo'yiladi va

uni yechish jarayonida mavzu ochib beriladi. Boshlang'ich sinflarda muammoli savollar berish, noodatiy vaziyatlar yaratish, misol va topqirlik talab etadigan topshiriqlar o'quvchilarning tafakkurini faollashtiradi. Masalan, ona tili darsida qoida o'qituvchi tomonidan aytilmaydi, balki bir nechta misol berilib, o'quvchilar o'zlari xulosa chiqarishadi. Matematika darsida esa noodatiy mantiqiy masalalar orqali bolalarning tahliliy fikrlashi rivojlanadi. Bu texnologiya o'quvchini faqat yodlashga emas, balki anglab o'zlashtirishga o'rgatadi. Loyihaviy ta'lim texnologiyasi esa o'quvchilarni izlanishga, mustaqil ishlashga va natija chiqarishga o'rgatadi. Loyihalar kichik yoshdagi o'quvchilar uchun juda samarali, chunki ular amaliy faoliyatning turli shakllarini o'z ichiga oladi: ma'lumot to'plash, rasm chizish, kuzatish, tajriba qilish, taqdimot tayyorlash. Masalan, "Tabiat boyliklari", "Mening oilam", "Fasllar", "O'zbekiston hayvonlari" kabi mavzularda bajarilgan loyihalar bolalarda izlanish ko'nikmasini rivojlantiradi, muloqot qilish malakasini kuchaytiradi va jamoaviy ishlashga o'rgatadi. Loyihalar o'quvchini faollikka undaydi, o'z fikrini asoslashga, natija uchun javobgarlikni his qilishga o'rgatadi.

Kompetensiyaga asoslangan ta'lim texnologiyasi boshlang'ich ta'limning asosiy tamoyillaridan biridir. Bu yondashuvda o'quvchi nafaqat bilim oladi, balki uni real hayotda qo'llash malakasini egallaydi. O'quvchida kommunikativ, axborot bilan ishlash, ijodkorlik, ijtimoiy moslashuv, masalalarni hal qilish kabi kompetensiyalar shakllanadi. Har bir darsda mustaqil topshiriqlar, ijodiy mashqlar, tahliliy vazifalar berilishi kompetensiyalarni rivojlantiradi. Bu o'quvchini kelajakda mustaqil fikrli, mas'uliyatli va faol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish boshlang'ich ta'limda ko'plab ijobiy natijalarni beradi. Dars samaradorligi oshadi, o'quvchilarning darsga qiziqishi kuchayadi, mavzular oson o'zlashtiriladi, o'quvchi mustaqil va ijodiy fikrlashga o'rganadi. Shuningdek, jamoaviy ishlash, muloqot qilish, o'z fikrini aniq bayon etish malakalari rivojlanadi. Dars jarayoni mazmunli, jonli va interfaol bo'ladi. O'qituvchi uchun esa darsni rejalashtirish, tushuntirish va baholash jarayoni yengillashadi. Zamonaviy texnologiyalar ta'lim jarayonini optimallashtiradi, har bir o'quvchining qobiliyatini aniqlash va rivojlantirishga yordam beradi. Yuqoridagilardan kelib chiqib, boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'limning sifat va samaradorligini oshiruvchi eng muhim omildir. Interfaol metodlar, AKT, muammoli ta'lim, loyihaviy yondashuv va kompetensiyaga asoslangan ta'limning uyg'un qo'llanilishi o'quvchida har tomonlama rivojlanishni ta'minlaydi. Shuning uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalarni chuqur o'rganish va amaliyotda qo'llash har bir o'qituvchining asosiy vazifasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. To'raqulov, A. "Pedagogik texnologiyalar asoslari." Toshkent, 2020.
2. Mavlonova, R., Yo'ldosheva, Sh. "Interfaol metodlar va ularning amaliyoti." Toshkent, 2019.
3. Abduqodirov, A. "Ta'lim jarayonida AKTdan foydalanish metodikasi." Toshkent, 2021.
4. Ziyamuhammedov, B. "Muammoli ta'limning nazariy asoslari." O'zbekiston pedagogik jurnali, 2020.
5. G'afforova, D. "Loyihaviy ta'lim texnologiyalari." Toshkent, 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standartlari. 2021-yil.